

Analyse economisch beleid Tynaarlo

Inhoudsopgave:

1. Inleiding	2.
2. Andere overheden; provincie Drenthe, Regiovisie Groningen-Assen en Rijk	3.
3. Feiten en cijfers	5.
Bevolkingssamenstelling en prognose	
Werkgelegenheid	
Beroepsbevolking en werkloosheid	
Samenvatting economische kwaliteit	
4. Ontwikkelingen	10.
Algemeen	
Winkelen	
Werklocaties	
5. Dienstverlening	11.
MKB ondernemervriendelijkste gemeente	
Normenkader voor bedrijven (Bewijs van goede dienst)	
6. Groeisectoren / speerpunten	12.
Groningen Airport Eelde	
Vrijtijdseconomie	
Duurzaamheid en Innovatie	
Zorgeconomie	
7. Overige aandachtsgebieden	19.
Werklocaties / bedrijventerreinen	
Detailhandelsstructuur / Centrumplannen	
Agribusiness	
Conclusie	
8. Input sterkte / zwakte analyse	23.
Woongebied	
Economische dynamiek	

1. Inleiding

Het nieuw te formuleren beleid bouwt voort op de ervaringen en resultaten van de vorige beleidsperiode. In deze analyse wordt, op basis van de doelen die omschreven stonden in het vorige beleidsplan, teruggeblikt op de resultaten vanaf 2002. Ook wordt aandacht besteed aan belangrijke trends en ontwikkelingen en aan de sterktes en zwaktes van de Tynaarlose economie.

Dit alles staat aan de basis van het nieuwe beleid. Dit nieuwe beleid stellen we op voor de periode tot 2025. Vanzelfsprekend is er de mogelijkheid het beleid periodiek te herijken.

Vertrekpunt:

De gemeente Tynaarlo is gelegen tussen de steden Groningen en Assen. Vanuit regionale perspectief kun je de gemeente, samen met de gemeente Haren, zien een uitloopgebied van de omliggende grote steden. Het voorziet met name in de functies dorps wonen en de 'groene long' binnen een verstedelijkt gebied.

Opvallend is wel dat de gemeente de laatste jaren ook steeds meer de functie van werkgemeente vervult. Het aantal arbeidsplaatsen nam de afgelopen 10 jaar meer toe dan het provinciaal gemiddelde. Verder is het economisch van belang dat de regionale luchthaven, Groningen Airport Eelde, binnen de gemeentegrenzen van Tynaarlo ligt.

Doel vorige beleidsplan:

'Aanbevolen wordt Tynaarlo haar eigen karakter van aantrekkelijke woon- en recreatieomgeving ten minste te laten behouden en daar waar mogelijk te verbeteren'. Dit is een andere doelstelling dan nu uit de door ondernemers benoemde speerpunten naar voren komt.

Verder hebben stakeholders in mei 2012 in een bijeenkomst naar aanleiding van het Triple-P onderzoek van de Rabobank aangegeven dat de gemeenten in Noord-Drenthe hun visie op de economische ontwikkeling van het gebied verder kunnen ontwikkelen. Hun grootste wens is dat er een economische visie komt waarin heldere keuzes worden gemaakt over de focus op bepaalde sectoren en over welke functies waar in het gebied terecht komen.

Rol van de gemeente:

Welke rol heeft economie in een landelijke omgeving, zoals die in Tynaarlo. En welke rol speelt de gemeente in de ontwikkeling van deze economie. Gemeenten zijn primair verantwoordelijk voor de ontwikkeling en uitvoering van lokaal economisch beleid, bijvoorbeeld waar het gaat om de ontwikkeling en herstructurering van lokale bedrijventerreinen. Ook op het terrein van werk en inkomen en het bevorderen van sociale inclusie speelt de gemeente een belangrijke rol. En de gemeente is het belangrijkste aanspreekpunt voor individuele bedrijven.

2. **Beleid andere overheden**

2.1 Provinciaal beleid

- Versterken van de regionale innovatiekracht
- Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt
- Optimaliseren vestigingsklimaat
- Vergroten economisch rendement in de vrijetijdseconomie
- Versterken van de agribusiness

Economisch beleid heeft altijd een werkgelegenheids- en welvaartsdoelstelling gediend. Maar in de huidige macro-economische omstandigheden wordt meer verwacht van economisch beleid. De houdbaarheid van voorzieningen, welvaartsontwikkeling, demografische ontwikkelingen en klimaatverandering worden als vertrekpunt genomen waarop het economisch beleid wordt ingezet.

Maatschappelijke opgaven:

- Welvaartsontwikkeling (dreigend welvaarts- en daarmee welzijnsverlies als gevolg van economische crisis)
- Demografische ontwikkelingen (ontgroening en vergrijzing met als effect daarvan o.a. krimp)
- Klimaatverandering (o.a. wateropgave, natuur en duurzame energievoorziening)

De provincie geeft aan dat het belangrijk is om de economische doelen in samenhang met en vanuit andere beleidsterreinen in te steken.

Voor Tynaarlo is het EFRO (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling) interessant op het thema Maatschappelijke uitdagingen: gezondheidszorg, schone energie, slim en groen geïntegreerd vervoer, klimaatbeleid en inclusieve, innoverende en veilige samenleving. Het programma staat open voor grote spelers als geclusterde bedrijven in samenwerking met wetenschappelijke kennisinstellingen. Onderzocht moet worden welke subsidietrajecten aangewend kunnen worden voor de ontwikkelingen in Tynaarlo.

Ook in het gemeenschappelijke landbouwbeleid vanaf 2014 ligt de nadruk op de bijdragen aan de doelen innovatie, vergroening en inclusie. De verandering in het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) met de meeste impact is echter de 'flatrate'. Dit betekent een forse teruggang in inkomenssteun voor de sectoren met een historische gegroeide hoge steun. De invoering van de flatrate kan voor Noord-Nederland grote macro-economische gevolgen hebben. SNN heeft GLB hoog op haar politieke agenda staan.

Speerpunten van de provincie:

- Sensorsysteem technologie (*sensor can be defined as a device which receives a signal and converts it into electrical form which can be further used for electronic devices*)
- Healthy ageing (zorginnovatie, sensor, food en zorgtoerisme)
- Vrijetijdseconomie (stimuleren innovatie)
- Biobased economy en energie (zoeken naar alternatieven voor fossiele brandstoffen)
- Innovatie- en werkgelegenheidsstimulering MKB/algemeen
- Aansluiting bij rijks- en Europese kaders

Niet langer ligt de focus op het verstrekken van subsidies. Er wordt gewerkt met risicokapitaalinstrumenten (revolving funds, lagerente-leningenverstrekkers met meer risico's dan bankleningen).

- Drentse Participatiemaatschappij
- Innovatief Actieprogramma Drenthe, beperkt tot sensorsysteemtechnologie, healthy ageing, energie en agribusiness.

2.2 Regiovisie Groningen – Assen

De visie van Regio Groningen-Assen wordt de Regiovisie genoemd. Dit is een ruimtelijke ontwikkelingsvisie voor de lange termijn, waarbij de provincies en gemeenten over hun bestuurlijke grenzen heen kijken en samenwerken om kansen te creëren voor goede ontwikkelingen in het regiogebied. Kansen op goed werk, goed onderwijs, goede voorzieningen en op een goed betaalbare woning in een uitstekende woonomgeving. Het uitgangspunt van de regiovisie is dat de steden niet zonder de omliggende regio kunnen, maar de omliggende regio ook niet zonder de steden.

De samenwerking binnen de regio is gestart in 1996. Hierna is een visie voor het gebied opgesteld met als richting 2030. De regio heeft gekozen voor drie thema's:

- Specialisatie en complementariteit

De stad Groningen is de plek voor de vestiging van topvoorzieningen. Assen biedt als hoofdstad van Drenthe aanvullende stedelijke woon- en werkmilieus. De overige gemeenten complementeren het aanbod met groene woonmilieus. Ingezet wordt op samenwerking met andere regio's, zoals het Eemsmondgebied en de A7- zone.

- Concentratie rond de T-structuur

Wonen en werken concentreert zich in de regio rond de verticale as Groningen-Assen en de horizontale as gevormd door Roden/Leek, Groningen en Hoogezand-Sappemeer. Ook de snelwegen en de spoorlijnen volgen deze lijnen. Hoogezand-Sappemeer, Leek en Roden vervullen als meer stedelijke kernen een schragende functie in de verstedelijkingsopgave van de regio.

Bij de ruimtelijke inrichting kiest de regio ervoor de T-structuur te versterken. Zo wordt de verstedelijking geconcentreerd en blijft het landelijk gebied behouden.

Dragers van de verstedelijking is een regionaal vervoerssysteem dat zorgt voor een goede bereikbaarheid.

- Variatie in landschappen

Het landelijk gebied vormt de 'contramal' van de verstedelijking. De regio kent gevarieerde landschappen, waarin de waarden van natuur, landschap en water centraal staan. Ook biedt het landelijk gebied ruimte voor landbouw en recreatie. Meervoudig ruimtegebruik is het uitgangspunt.

Momenteel wordt een discussie gevoerd over de Regiovisie. In september wordt hiertoe een avond georganiseerd waarin de aangepaste visie aan de orde komt.

2.3 Rijksbeleid

Het Rijk zet haar beleid in de komende jaren in op de topsectoren van nationaal belang. Het primaat ligt daarbij bij het bedrijfsleven en de kennisinstellingen. De volgende topsectoren zijn onderscheiden:

Water, Agrofood, Tuinbouw, High tech, Life sciences, Chemie, Energie, Logistiek en Creative industrie.

3. Feiten en cijfers

3.1 Bevolkingssamenstelling en prognose

De bevolkingsomvang nam in Tynaarlo tot in de jaren negentig sterker toe dan gemiddeld in ons land. Dit werd veroorzaakt door vooral gezinnen, die voor een groene woonomgeving kozen. Hierdoor ontstond ook de groei in de natuurlijke aanwas. Door de daling van het geboortecijfer begin jaren 70 en het feit dat de stad weer populair werd om in te wonen, krijgt het landelijk gebied nu te maken met vergrijzing en krimp.

Tynaarlo kent momenteel een relatief ongunstige samenstelling van de bevolking. De gemeente kampt met een vergrijzende bevolking en de bevolkingsomvang groeit minder dan het landelijk gemiddelde. De kwantitatieve aspecten van de bevolkingsontwikkeling zijn dan ook niet rooskleurig. In 2030 zal Tynaarlo naar verwachting 4% minder inwoners tellen dan in 2010. Ook nemen de ontgroening en de vergrijzing verder toe. In 2030 is naar verwachting 1 op de 3 inwoners van Tynaarlo ouder dan 65 jaar, is het aandeel 0-14 jarigen afgenomen van 18% van de bevolking naar 13% en neemt ook het aandeel 15-29 jarigen van 12% naar 10% af. Zie hiervoor ook figuur 1.

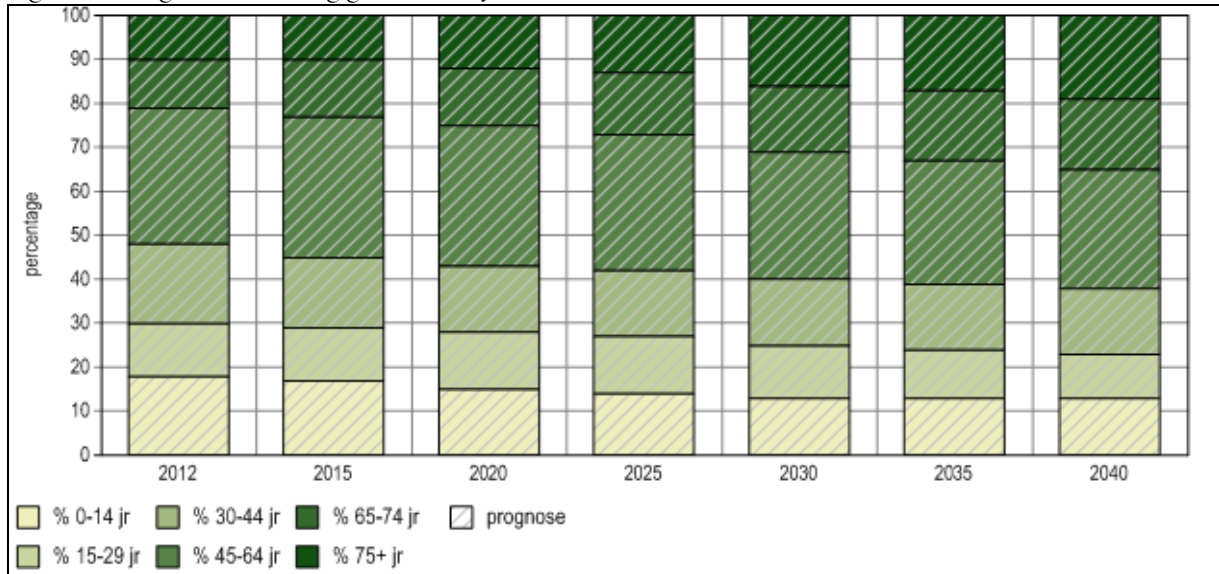
Ook in vergelijking met de omliggende gemeenten en provincie zijn de kwantitatieve aspecten van de Tynaarlose bevolkingsontwikkeling niet rooskleurig. De nieuwste bevolkingsprognose tot 2040 van ABF Research, eveneens weergegeven in figuur 1, laat in vergelijking met de provincie Drenthe zien dat de leeftijdscategorieën 0-14, 15-29 en 30-44 jaar in 2040 respectievelijk zo'n 2,5%, 3,5% en 1,3% kleiner zijn in Tynaarlo dan in de provincie Drenthe. De leeftijdscategorieën 45-64, 65-74 en 75+ zijn in Tynaarlo juist relatief groter, met respectievelijk 3,3%, 1,8% en 2%. Ook bij vergelijking met Noord-Drentse gemeenten is hetzelfde beeld zichtbaar: de Tynaarlose bevolking vergrijst en ontgroent sterker.

Er is in Tynaarlo, maar ook in Noord-Nederland als geheel, sprake van een uitstroom van jongvolwassenen, hetgeen de ontgroening versterkt. Dit het te maken met de geringe omvang van de werkgelegenheid, waardoor de kansen/mogelijkheden op de arbeidsmarkt voor de jongere bevolkingsgroep gering zijn. Hier staat wel tegenover dat de kwalitatieve aspecten van de bevolking juist wel gunstig zijn. Jongeren kwalificeren zich op eigen kracht voor de arbeidsmarkt. En de inwoners van de gemeente zijn goed in staat om in hun eigen levensonderhoud te voorzien.¹

---

¹ Minder dan 2% van de jongeren volgt praktijkonderwijs, landelijk is dit 3%. En rond de 2% van de huishoudens moet rondkomen van een bijstandsuitkering. Landelijk is dit 4,5%.

Figuur 1: Prognose bevolking gemeente Tynaarlo 2012-2040

Bron: ABF Research Primos prognose 2012

3.2 Werkgelegenheid

Tynaarlo maakte tussen 2000 en 2010 een sterkere werkgelegenheidsgroei door dan Nederland als geheel. Landelijk groeide het aantal banen met 9%, terwijl de groei in Tynaarlo maar liefst 24% bedroeg.

Dit is terug te zien in tabel 1, waar in de periode 2002-2011 de banengroei 22% bedroeg. Tegelijkertijd groeide het aantal vestigingen in dezelfde periode met 55%, dit is met name veroorzaakt door een explosieve groei van het aantal ZZP'ers. Deze stijging van het aantal ZZP'ers kan worden verklaard doordat mensen met een ontslagvergoeding van hun vorige werkgever hiermee zelf een eenmanszaak starten. Ook hangt de stijging van het aantal ZZP'ers samen met de sterk opkomende dienstverlenende sector, bijvoorbeeld in de ICT en de advies- en onderzoekssector. Binnen deze sectoren is het aantal ZZP'ers relatief groot.

Tabel 1: Aantal banen en vestigingen in de gemeente Tynaarlo

Aantal banen en vestigingen gemeente Tynaarlo										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Vestigingen	1.461	1.508	1.504	1.528	1.618	1.757	1.847	2.161	2.346	2.264
Banen	9.452	9.687	9.538	9.686	9.990	10.396	10.550	11.471	11.895	11.510

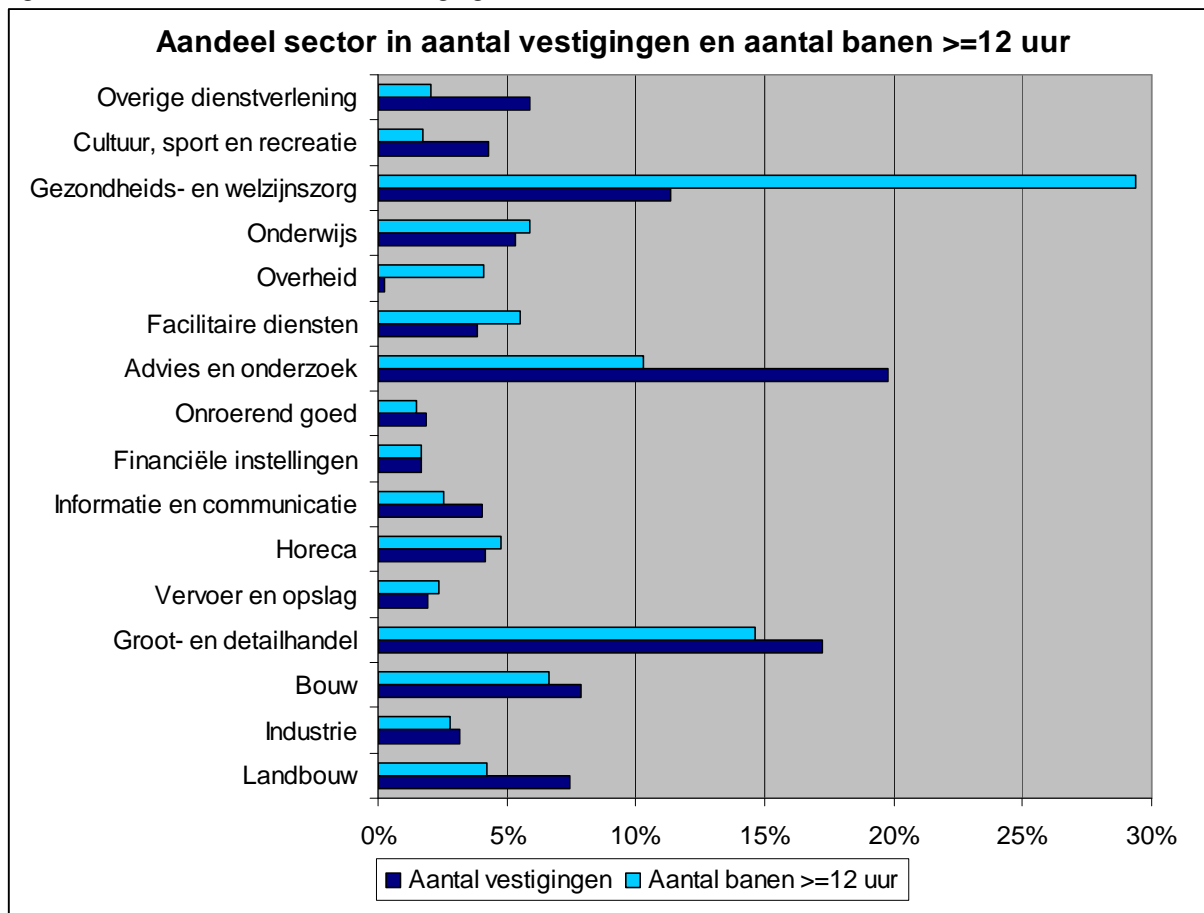
Bron: LISA vestigingenregister, 2011

De groei van de werkgelegenheid vond met name plaats in de zorg (bijna 1000 banen erbij), de detailhandel en de dienstverlening (advies & onderzoek). In de landbouw en de logistiek daalde het aantal banen.

Toch is het aanbod van werkgelegenheid in Tynaarlo minder dan gemiddeld in het land en ook in het landelijk gebied. Het bedrijfsleven is – als gevolg van het nog altijd forse aandeel van de agrarische sector – relatief kleinschalig. Ook het aanbod van winkelveorzieningen (382 verkooppunten) is lager dan gemiddeld in Nederland en het landelijk gebied. De zorg is de grootste werkgever in de gemeente, met bijna een kwart van het aantal banen.

Deze onderlinge verhoudingen zijn ook goed te zien in figuur 2, waarin het aantal vestigingen en het aantal banen van meer dan 12 uur weergegeven zijn. De opbouw van de figuur vertekent wel de verhouding tussen aantal banen en vestigingen, aangezien de banen en de vestigingen onderling zijn vergeleken en geschaald op 100%. Op basis van figuur 2 kan wel geconcludeerd worden dat er binnen de gemeente Tynaarlo een relatief groot aantal vestigingen zijn van de sectoren Advisering, onderzoek en overige zakelijke dienstverlening; groot- en detailhandel & reparatie van auto's en gezondheids- en welzijnszorg. Zie voor het aantal vestigingen en banen per sector bijlage 1.

Figuur 2: Aandeel sector in aantal vestigingen en aantal banen van 12 uur en meer

Bron: Provinciaal werkgelegenheidsregister 2012, Prosu

3.3 Beroepsbevolking en werkloosheid

In 2011 telde de gemeente Tynaarlo ongeveer 32458 inwoners, waarvan de potentiële beroepsbevolking 19600 personen (tussen 15 en 64 jaar) bedroeg. Van deze potentiële beroepsbevolking behoorde 13600 mensen tot de beroepsbevolking, waarvan 13000 personen bij de werkzame beroepsbevolking behoorden.

De werkloosheid wordt gemeten aan de hand van het aantal mensen dat als Niet Werkende Werkzoekende (NWW) staat ingeschreven bij het UWV WERKbedrijf en is een belangrijke graadmeter voor het economische klimaat en de situatie op de arbeidsmarkt.

Zowel landelijk als in Noord-Nederland is de sterk dalende trend begin 2009 omgeslagen in een stijging. Van januari 2009 tot januari 2010 groeide het aantal NWW-ers in Noord-Nederland met ruim 9.000 personen, een groei van 16,5%. In 2011 en 2012 is het aantal werklozen weer gedaald naar 60.600 in totaal. In 2007 waren in Noord-Nederland nog 72.600 mensen ingeschreven als niet werkende werkzoekende. In Drenthe staan in juli 2012 16.400 mensen als NWW-er ingeschreven.

Voor Tynaarlo steeg het aantal niet werkende werkzoekenden van 588 in december 2011 tot 796 in december 2012, een stijging van 39%. De meest recente cijfers laten in februari 2013 al 881 niet werkende werkzoekenden zien, dit is weergegeven in tabel 2. Ook landelijke trends laten een sterke stijging van het aantal werklozen zien in het begin van 2013.

Tabel 2: Niet werkende werkzoekenden in Tynaarlo

Niet-werkende werkzoekenden en werkloosheid in de gemeente Tynaarlo														
	jan-12	feb-12	mrt-12	apr-12	mei-12	jun-12	jul-12	aug-12	sep-12	okt-12	nov-12	dec-12	jan-13	feb-13
Niet-werkende werkzoekenden	600	605	605	589	592	595	636	654	683	700	762	796	855	881
Werkloosheid (als % van bevolking 15-64)	3	3	3	2,9	3	3	3,2	3,3	3,4	3,5	3,8	4	-	-

Bron: UWV Werkbedrijf, 2012

Het aantal niet werkende werkzoekenden loopt bij normale demografische ontwikkelingen in een zelfde patroon met de werkloosheid, wat gedefinieerd is als percentage van de bevolking tussen 15 en 64 jaar. De werkloosheidscijfers laten eveneens een groei zien. In januari 2012 stond de werkloosheid nog op 3%, terwijl in december 2012 de werkloosheid op 4% stond. Gezien de verdere ontwikkeling rondom de niet werkende werkzoekenden zal de werkloosheid inmiddels nog enkele tienden van een procent zijn gestegen.

In 2012 is eveneens gekeken naar bijstandsuitkeringen en de Sociale Werkvoorziening. Hieruit is gebleken dat het percentage mensen in Tynaarlo dat rond moet komen van een bijstandsuitkering laag is. Dit percentage ligt tussen de 1 en 2% van de beroepsbevolking (15 – 64 jaar). Dit is overigens in heel Drenthe, met uitzondering van Assen en Emmen, het geval. Het aantal bijstandsgerechtigden in de gemeente De Wolden is zelfs minder dan 1%.

Het percentage mensen dat gebruik maakt van de Sociale Werkvoorziening is nog lager, minder dan 1%. Dit geldt ook voor Noordenveld. In de rest van de provincie Drenthe ligt dit aandeel hoger.

Productiefactor

De beschikbare ruimte om te werken ligt ten opzichte van de totale oppervlakte ruim onder het landelijk gemiddelde. Ook de beschikbare infrastructuur ten opzichte van de totale oppervlakte is lager dan gemiddeld in Nederland. Dit zegt niet alles over bereikbaarheid. Tynaarlo heeft via de A28 en de A7 de beschikking over prima verbindingen naar de rest van Nederland.

3.4 Samenvatting economische kwaliteit

Tynaarlo heeft een gemiddelde economische kwaliteit, wat bijzonder is voor een landelijke gemeente. De gemeente scoort goed op welvaartcreatie en vernieuwing. Vooral de starters, de winstgevendheid, het investeringsniveau en de innovatieve banen vallen op. Beneden gemiddeld wordt gescoord op afzet- en arbeidsmarkt en productiefactor. Dit heeft te maken met het lage inwonertal en het feit dat er minder ruimte beschikbaar wordt gesteld voor bedrijvigheid en infrastructuur. Een uitzondering hierop vormt de ruimte die beschikbaar gesteld wordt voor de boerenbedrijven. Hier wordt juist goed op gescoord.

De arbeidsproductiviteit is lager dan gemiddeld in Nederland.² Dit komt omdat in Tynaarlo vooral de arbeidsintensieve sectoren (zorg) een groot deel van de economie vertegenwoordigen.

Het ondernemerschap is relatief laag in de gemeente. Het aantal startende ondernemers is lager dan landelijk het geval is. Tynaarlo heeft wel een bovengemiddeld investeringsratio. Dit geeft aan in welke mate het bedrijfsleven bereid is te investeren. Het deel van de toegevoegde waarde dat wordt geïnvesteerd, bedraagt in Tynaarlo 24%. Landelijk gaat het om 18%. Het aantal innovatieve banen is in Tynaarlo hoog. Van het totaal aantal banen zijn 4,2% in ICT en R&D te vinden. In Nederland ligt dit percentage op 2,7%.

De afzet- en arbeidsmarkt zijn belangrijke vestigingsfactoren voor bedrijven. In Noord-Drenthe is het aanbod van arbeidskrachten ongunstig voor het bedrijfsleven. De arbeidsparticipatie (het deel van de bevolking tussen de 15 en 65 jaar dat zicht beschikbaar stelt voor de arbeidsmarkt) is lager dan het gemiddelde. Dit is kenmerkend voor landelijke gebieden. Verder valt in landelijke gebieden op dat de arbeidsparticipatie van vrouwen achterblijft en die van mannen hoger is dan gemiddeld.

Ten slotte is vooral voor voorzieningen de afzetmarkt klein. Het aantal mensen dat de gemeente binnen 45 minuten kan bereiken is laag. Dit komt door de lage bevolkingsdichtheid. Hier staat tegenover dat de koopkracht onder de bevolking hoog is. Het gemiddeld besteedbare huishoudinkomen is in Tynaarlo 8% hoger dan gemiddeld in Nederland. Tabel 3 vat de hierboven genoemde vergelijkingen nogmaals samen.

Tabel 3: Sterkten en minder sterke punten van de gemeente Tynaarlo

Tynaarlo's sterke punten	Tynaarlo's minder sterke punten
<ul style="list-style-type: none"> • Welvaartcreatie • Vernieuwing • Winstgevendheid • Aantal innovatieve banen • Toegevoegde waarde • Investeringsniveau • Boerenbedrijfsruimte • Koopkracht • Besteedbaar huishoudelijk inkomen	<ul style="list-style-type: none"> • Afzetmarkt • Arbeidsmarkt • Productiefactoren • Arbeidsproductiviteit • Arbeidsparticipatie vrouwen • Aantal startende ondernemers • Aanbod arbeidskrachten • Afzetmarkt voorzieningen

² Gemiddelde arbeidsproductiviteit in Tynaarlo in 2010 € 73.000,-. In Nederland bedroeg dit € 89.000,-.

4. Ontwikkelingen

4.1 Algemeen

De planeet staat onder druk, grondstoffen raken op. Als reactie hierop zoeken mensen naar een betere balans met onze omgeving, de natuur en grondstoffen. Dit uit zich enerzijds in de groeiende trend van stadslandbouw, eigen groente verbouwen, medicinale planten kweken, bijen houden, brood bakken en jam maken. Anderzijds gaan ontwerpers ingenieus om met afval en andere alternatieve stoffen als grondstoffen.

Om ons staande te kunnen houden in de razende dynamiek van deze tijd moeten we af en toe letterlijk opladen. Dit kan door naar binnen te keren (verstilling, mindfulness en minimaliseren van impulsen, maar ook door de energie die wordt opgewekt door verwondering, verrassing en verbeelding.

Als de economie straks stabiliseert gaan we niet terug naar de situatie van voor de crisis. Mensen voelen een urgentie om – met zijn allen – de toekomst zelf vorm te geven. Dit vraagt om nieuwe manieren van organiseren. De omgevingsfactoren zijn hierbij onzeker. Open systemen en transparantie vragen om ander gedrag van mensen, bedrijven en organisaties. Verder groeit de parallelle economie verder. Het ruilen van goederen en diensten neemt verder toe.

4.2 Winkelen

Het beleid in Nederland is gericht op het behouden en versterken van de dorps- en stadscentra als winkelgebieden. Winkel op perifere locaties zijn alleen in uitzonderlijke gevallen toegestaan. De vraag is of dit beleid stand kan houden en welke rol de overheid heeft in de ontwikkeling van winkelgebieden.

De veranderende winkelmarkt is niet alleen te verklaren door de economische recessie. Naast de gevolgen die de crisis heeft voor de detailhandel zijn de volgende trends waarneembaar:

Schaalvergroting:

- Grotere winkels; de gemiddelde winkel groeide de afgelopen jaren van ongeveer 215 naar 266 m².
- Meer filialen: het aandeel filiaalbedrijven nam toe van 28 naar 35%.
- Het winkelloppervlak is sterker gegroeid dan het aantal inwoners. Elke inwoner kreeg er in de afgelopen 10 jaar ongeveer 20% winkelmeters bij.
- De omzet per m² neemt af. De omzet bleef achter bij de groei van het winkelloppervlak.
- Verkoop via internet neemt toe.
- Krimp in bepaalde regio's en veranderende bevolkingssamenstelling. Het aantal 65-plussers neemt toe, en het aandeel inwoners onder de 65 jaar daalt.

De groei van internet en demografische ontwikkelingen leiden tot een afnemende behoefte aan fysieke winkels. Maar vraag, aanbod en leegstand verschillen sterk per regio en belangrijker zullen de gevolgen van de nieuwe winkelmarkt verschillen per type winkelgebied. De consument kiest winkel en winkelgebied per keer, afhankelijk van zijn motief. Zoekt hij sfeer, veel keuze of moet het snel en efficiënt. In recreatief winkelen (beleving) en bij het doen van dagelijkse boodschappen, houden fysieke winkelgebieden vooralsnog een voorsprong op internet.

4.3 Werklocaties

De vraag naar kantorenlocaties op bedrijventerreinen neemt af. Verder is het beleid dat eerst gekeken moet worden naar een her-invulling van bestaande bedrijfspanden in plaats van toestemming te geven tot het ontwikkelen van nieuwe bedrijvenlocaties. Dit wordt de SER ladder genoemd. Tenslotte is de trend dat mensen steeds vaker vanuit huis of als zelfstandige werken.

5. Dienstverlening

5.1 MKB vriendelijkste gemeente

De uitslag van het onderzoek naar de MKB-vriendelijkste gemeente 2010/2011 was teleurstellend voor de gemeente Tynaarlo. Wij zijn gezakt van de 18^e naar de 50^e plek op de ranglijst van gemeenten in Noord-Nederland. De score was met name laag op:

Beleving van de prijs/kwaliteitsverhouding van gemeentelijke lasten. In 2010/2011 is de hoogte van de belastingen bepaald op basis van de beleving van ondernemers. Bij het voorgaande onderzoek in 2008 is op basis van deskresearch onderzoek gedaan naar de daadwerkelijke hoogte van de belastingen. Tussen 2008 en 2010 is een belastingverhoging voor ondernemers doorgevoerd. Dit heeft de score op de ranglijst sterk beïnvloed. De belastingdruk in Tynaarlo is echter feitelijk een van de laagste in de provincie Drenthe.

Tynaarlo scoort relatief hoog op het imago van de gemeente bij ondernemers van buiten de gemeente. In die zin is het vestigingsklimaat goed.

Op dit moment wordt opnieuw een onderzoek gedaan naar de MKB vriendelijkste gemeente. Aan de door MKB Noord opgestelde vragenlijst zijn specifieke vragen voor de ondernemers in Tynaarlo toegevoegd. Met deze vragen hopen we een beter beeld te krijgen van de economische situatie in de gemeente. Deze vragenlijst is als bijlage opgenomen bij de startnotitie voor het opstellen van het nieuwe economisch beleid.

5.2 Normenkader voor bedrijven (Bewijs van goede dienst)

In 2011 heeft de gemeente opdracht gegeven in beeld te brengen of de dienstverlening aan ondernemers op orde is. Hiervoor is aan de hand van het 'Normenkader voor bedrijven', dat is ontwikkeld door de Kamer van Koophandel en het Rijk, een verbeterplan opgesteld. Uit dit verbeterplan komt het volgende beeld over Tynaarlo naar voren:

	Norm	Score Tynaarlo*
Voldoen aan aanvraagtermijnen	100%	70%
Hersteltermijn bij termijnoverschrijdingen	60%	53%
Volledigheid verzoeken en aanvragen	85%	85%
Inhoudelijke kennis en deskundigheid	70%	60%
Beleving van toezicht	70%	65%
Toegankelijkheid van de gemeente	100%	50%
Actualiteit gemeentelijke informatie	90%	94%
Klanttevredenheid	70%	65%
Deugdelijke besluitvorming	90%	93%

* Score onder de norm

6. Groeisectoren / speerpunten

6.1 Groningen Airport Eelde (GAE)

Samen met de havens in Delfzijl en Eemsmond kan de luchthaven een bepalende vestigingsfactor zijn voor (internationale) bedrijven. Door het verlengen van de belangrijkste landingsbaan op GAE kan de luchthaven gestalte geven aan haar doelstelling om een volwaardige regionale luchthaven van nationale betekenis te worden.

Mede als gevolg van een groeiende luchthaven wordt de komende jaren dynamiek verwacht in het gebied rondom GAE. Op korte en lange(re) termijn vinden verschillende ontwikkelingen plaats in het gebied van de Landgoederengordel Eelde-Paterswolde tot de Drentsche Aa, ook wel de toegangspoort tot de luchthaven. Momenteel is er in het gebied geen sprake van een consistent kwaliteitsbeeld. Daar het gebied dé vertrek- en aankomsthaven voor Noord-Nederland en in het bijzonder de Regio Groningen-Assen is, is er behoefte aan een kwaliteitsimpuls.

Gebiedsafbakening

De ontwikkelcorridor strekt zich uit van de brug over de Drentsche Aa bij de Punt. De gemeenten- en provinciegrens is hierin een handige grens. Aan de westzijde loopt het gebied over het Noord-Willemskanaal via de rotonde naar de luchthaven GAE. Het plangebied houdt op bij de kruising Legroweg- Esweg. De aansluiting op de landgoederenzone Eelde-Paterswolde maakt deel uit van het gebied.

De corridor is vanwege de goede bereikbaarheid een gunstige vestigingslocatie. De verwachte groei van GAE, in combinatie met het verder verbeteren van de multimodale bereikbaarheid versterkt de aantrekkelijkheid van de corridor als vestigingslocatie mogelijk verder. De baanverlenging van GAE leidt naar verwachting tot een groei in het aantal passagiers. De bereikbaarheidsdruk neemt als gevolg van deze

groei naar verwachting toe. Relevant hierbij zijn de beleidskeuzes in modaliteiten in relatie tot de te verwachten groei en de benodigde (infra)voorzieningen.

De afslag A28 GAE biedt beleidsmatig de mogelijkheid voor de aanleg van een transferium. Het succes van het transferium is afhankelijk van de groei van de autopendel, de groei van GAE, de verknoping met het OV en de unieke bestemmingen die het transferium aanbiedt. Een goed functionerend transferium heeft in de regel een samenhang met de aantrekkingskracht als ontwikkellocatie. De beoogde locatie voor het transferium biedt kansen voor de gelijktijdige ontwikkeling van een deel van Nationaal Park en Landschap de Drentsche Aa.

GAE heeft plannen voor de ontwikkeling van het midden-en voorterrein. Na realisatie van de baanverlenging moet de aandacht voor het vliegverkeer in overeenstemming komen met de inrichting van de omgeving. Hiertoe is een conceptvisie opgesteld. Het proces hieromtrent wordt binnenkort uitgelijnd.

Logischerwijs wordt in de eerste plaats hier een plek gevonden voor de pioniers die willen meedelen in de groei. Het behoud van het provinciaal monument (voormalige) Rijksluchtvaartschool (RLS) wordt hiermee mogelijk gewaarborgd. De keuze voor het voorterrein als ontwikkelingslocatie vraagt om nadere uitwerking van de bereikbaarheidsvariant in relatie tot de parkeercapaciteit en het OV-knooppunt. In hoeverre betekent meer programma op het voorterrein meer parkeerruimte buiten het terrein en mogelijk meer massa voor de OV-knoop?

De groei van GAE en de ontwikkeling van de corridor kan ook reden zijn voor het toevoegen van nieuwe functies zoals hotelvoorzieningen en horeca. Ook hier is de vraag of dit op het voorterrein haar plaats kan vinden of de combinatiemogelijkheden met de andere delen van de corridor aanleiding zijn tot andere keuzes. Zo is een combinatie met de ontwikkeling van het bedrijventerrein Bloemenveiling of het transferium denkbaar.

De dynamiek van de corridor GAE-De Punt en de mogelijke ontwikkelvraag biedt kansen om kwaliteitsaspecten aan de voorkant mee te laten liften. Het kan gaan om de aantakking van GAE op het landgoederenconcept Eelde-Paterswolde, duurzaamheidsaspecten, de ontwikkeling van het bedrijventerrein, scheepswerf Beuving, de inrichting van de corridor, of de etalage van de karakteristieken van het achterland. De Koningsas legitimeert een hogere verwachting ten aanzien van de invulling van ruimtelijke kwaliteit.

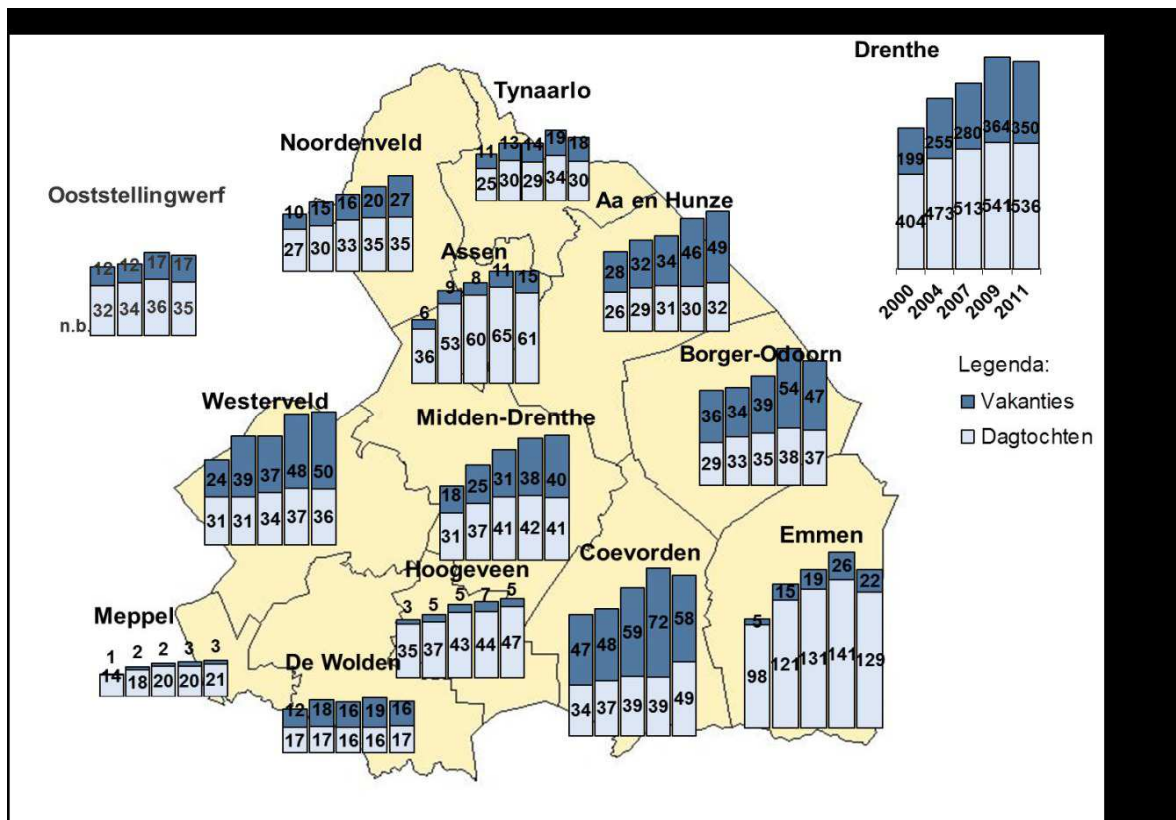
In mei 2013 wordt een interactieve sessie georganiseerd, die de basis vormt voor een gezamenlijke visie op de ontwikkeling van het gebied. Bij deze sessie(s) worden verschillende disciplines uitgenodigd en waar mogelijk stakeholders. De portefeuillehouders worden gevraagd de aftrap en het ophalen van resultaat te verzorgen.

Het eindproduct wordt samen met een advies voor een aantal concrete vervolgacties ter besluitvorming voorgelegd aan beide colleges (GS/B&W).

6.2 Vrijtijdseconomie

De vrijetijdsector is voor een gemeente in het landelijk gebied, zoals de gemeente Tynaarlo van grote economische betekenis. De sector heeft een aandeel in de werkgelegenheid binnen de gemeente van 1 op de 9 banen. Voor Nederland als geheel bedraagt dit aandeel 1 op de 15 banen. Er liggen voldoende kansen om het aantal banen in de vrijetijdsector in Tynaarlo te verhogen. Dit inzicht moet van invloed zijn op de inspanningen en bestedingen rond de marketing en promotie van het toeristische product.

In 2011 is voor 17,7 miljoen euro gespendeerd aan toerisme in Tynaarlo. Voor de provincie Drenthe in totaliteit ging het om een bedrag van 886 miljoen euro.

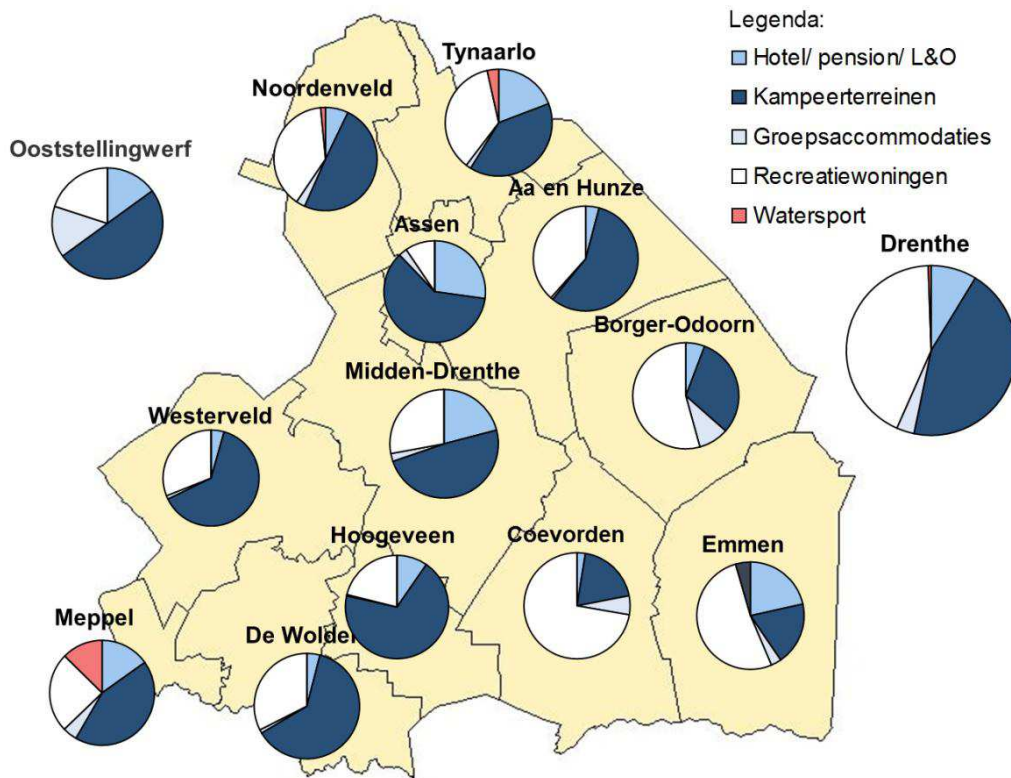
Verdeling toeristische bestedingen per gemeente in Drenthe (x € miljoen), Ecorys

Ecorys Rapport (Monitor Toerisme Drenthe)

Iedere twee jaar wordt door Ecorys het economisch belang van de vrijetijdssector voor Drenthe als geheel en voor de in Drenthe liggende gemeenten in beeld gebracht. Uit dit rapport blijkt dat de toeristische sector in Drenthe zich in het afgelopen decennium heeft ontwikkeld tot de belangrijkste pijler van de lokale en regionale economie. Het toeristisch bezoek genereert bestedingen en zorgt voor omzet bij de toeristische- en aanverwante bedrijven. De goede uitgangspositie hangt samen met de aanwezigheid van een bijzonder fraai cultuurlandschap en hoogwaardige natuur waardoor er te genieten valt van bijvoorbeeld de prehistorische overblijfselen, de Nationale Parken en de meren. Toeristen kunnen kiezen uit een ruim en gevarieerd aanbod van verblijfsaccommodaties. Ook versterkt het aanbod in dagattracties zich, denk aan Plopsa Indoorn, Gevangenis­museum Veenhuizen en de verbouwing van de dierentuin.

In totaal bezoeken 1,5 miljoen mensen Tynaarlo voor een dagje uit. Van de 12 gemeenten in Drenthe staan we op plaats 9.

Binnen de ontwikkeling in het aantal overnachtingen in de periode 2009 – 2011 is geen sprake van noemenswaardige bijzonderheden. In Tynaarlo is het aantal overnachtingen licht gedaald. Ook hier staan we op plaats 9 met 402.000 overnachtingen. Door een impuls te geven aan de promotie van ons toeristisch product, het stimuleren van het maken van arrangementen, door te onderzoeken of er meer ruimte gecreëerd kan worden voor verblijfsaccommodaties en het stimuleren van het aanbod voor dagjesmensen in de gemeente, zouden we beter kunnen scoren op de ranglijst van Drentse gemeenten.

Bron: Toerdata Noord, bewerking door Ecorys

Koopstromenonderzoek

Een ander belangrijke bron is in dit kader het koopstromenonderzoek van de Rabobank. Uit het koopstromenonderzoek blijkt dat de inwoners van de eigen gemeente een zeer belangrijke 'leverancier' van consumenten is voor de lokale 'vrijtijdsindustrie'. 56% van de bestedingen zijn afkomstig uit de eigen gemeente. De vrijetijdsconsument heeft voor zijn bestedingen verder een beperkte actieradius. Voor maaltijd- en drankconsumptie vindt 80% van de bestedingen plaats binnen een grens van 15 kilometer, voor cultuur- en overige recreatie op 35 kilometer. Voor logiesverstrekking ligt de grens op 75 kilometer. Het onderzoek concludeert dan ook dat het hoogste effect van de marketingeuro te behalen is door deze euro in nabijgelegen markten te investeren.

Herkomst bestedingen naar bestedingscategorie in procenten

	Eigen gemeente	Rest Nederland
Sport	62	38
Cultuur en overige recreatie	56	44
Drankensector	60	40
Restaurantsector	59	41
Verblijfsrecreatie	36	64
Vrijtijdssector	57	43

Kansen binnen de toeristische sector

Een groot deel van de werkgelegenheid in Tynaarlo hangt samen met de vrijetijdssector. Zo zijn winkels en horecavoorzieningen mede afhankelijk van de bestedingen van recreanten, toeristen en het bezoek aan de grote evenementen. In de huidige situatie drijft de vrijetijdssector voor een groot deel op 'pappa en mamma- bedrijven' zonder personeel, waardoor het voor de ondernemer lastig is tijd te steken in andere zaken dan de primaire bedrijfsvoering.

Voor de gemeente is het van belang dat een zodanig ondernemersklimaat kan worden gecreëerd, dat ondernemers maximaal gefaciliteerd worden in hun bedrijfsvoering en dat daardoor toeristen terugkomen, hun bezoek verlengen, dan wel doen aan actieve mond-op-mond-reclame. De gemeente versterkt daartoe het ondernemersklimaat, bijvoorbeeld door het organiseren van bijeenkomsten, door ondernemers te bezoeken en door partijen samen te brengen als er belangentegenstellingen spelen.

Verder faciliteren wij ondernemers door informatie te delen en onderzoeken te laten uitvoeren. Hiernaast wordt geprobeerd partijen te verbinden en relevante informatie onder de aandacht van de ondernemers te brengen.

Bureau voor Ruimte een Vrije Tijd heeft in dit kader in opdracht van de gemeente Tynaarlo aan de hand van de 'Leefstijlensegmentatie van de RECRON Innovatie Campagne'³ een analyse gemaakt met betrekking tot de vraag naar en het aanbod van recreatieve voorzieningen in de gemeente. Uit deze analyse komt naar voren dat de recreatieondernemers in onze gemeente vooral moeten inzetten op de doelgroepen 'creatief en inspirerend rood'⁴, 'uitbundig geel'⁵ en 'ingetogen aqua'⁶. De 'Recreantenatlas Drenthe' geeft concrete aanbevelingen voor de communicatie-uitingen aan deze doelgroepen. Voor het oppakken en uitwerken van deze aanbevelingen is een organisatie van voldoende schaalomvang nodig, die pro-actief en voortvarend de recreatie-ondernemers hierbij ondersteunt.

De vrijetijdssector in Tynaarlo heeft potentie uit te groeien tot een sector van grote economische betekenis. Gezien de natuurlijke kenmerken past deze sector goed in het landelijke gebied gelegen tussen twee grote steden met veel voorzieningen. Bovendien is er sprake van een groeiemarkt. De sector moet er wel rekening mee houden dat veel gemeenten in deze vijver visser. Een duidelijke visie, met daarin het toeristisch profiel, de doelgroepen en marketing zijn daarom van groot belang.

Marketing zou op een hoger geografisch niveau moeten plaatsvinden, misschien zelfs op het niveau van Noord-Nederland. Voor Noord-Drenthe is het zaak om binnen Noord-Nederland een positie te verwerven en deze uit te dragen. Wat zijn de unieke kenmerken van het gebied en met welk profiel biedt de regio toegevoegde waarde aan de vrijetijdseconomie in Noord-Nederland? Gezien de concurrentie is het belangrijk om te blijven investeren en innoveren. Het gebied kan nog een kwaliteitsimpuls gebruiken. Genoemd worden investeringen in de haven van Zuidlaren en campings. Maar relatief goedkope investeringen als een nieuwe website of het gebruik van social media helpen ook.

---

³ <http://www.recron.nl/recroninnovatiecampagne>

⁴ Creatief op zoek naar uitdagingen en inspirerende ervaringen. Bewegen zich graag buiten de gebaande paden. Vaak hoog opgeleid, maar door het grote aandeel jongeren nog niet altijd een hoog inkomen. Recreatie betekent naast sportiviteit en ontspanning ook het zoeken naar vernieuwende stromingen, moderne kunst en andere culturen.

⁵ Echte levensgenieters. Houden van samen met anderen actief en sportief recreëren. Vaak jonge gezinnen. Zoeken graag de gezellige drukte op, recreëren is lekker eten, genieten en leuke dingen doen. Beschikken over iets meer budget dan gemiddeld.

⁶ Rustige, geïnteresseerde recreanten. Zoeken inspirerende activiteiten. Gaan vaak samen met hun partner op stap. Waarderen sportieve en culturele mogelijkheden. Willen meedoen met de maatschappij en alle veranderingen die zij daarin zien.

Tynaarlo biedt een aantrekkelijk palet van droge en natte dag- en verblijfsrecreatie, landelijke rust en stedelijk vertier op korte afstand.

Tot op heden is het Nationaal Landschap nauwelijks gepromoot en vrijwel onbekend bij personen die niet in Noord-Nederland wonen. Vooral nog komt het merendeel van de recreanten dan ook uit Drenthe, Groningen en Friesland. Het Nationaal Landschap moet beter gepromoot worden en de toegankelijkheid van het gebied moet worden uitgebreid. Dit in combinatie met voorlichtings- en bewustwordingsactiviteiten onder de eigen bevolking. De ontwikkeling van Geopark de Hondsrug is hier onderdeel van.

6.3 Duurzaamheid en Innovatie

Duurzaamheid is meer dan de zorg voor het milieu. Naast goed rentmeesterschap over de natuurlijke omgeving gaat het ook om behoud van welvaart en sociale samenhang en veiligheid. Deze sociale, ecologische en economische dimensie van duurzaamheid worden in het Engels aangeduid met people, planet en profit.

Tynaarlo is bovengemiddeld duurzaam. Wat betreft people en profit scoort de gemeente gemiddeld, en op planet gunstig. De sociale duurzaamheid wordt gekenmerkt door een hoge sociale cohesie, maar ook door een lage beschikbaarheid van werk en voorzieningen. De ecologische duurzaamheid kenmerkt zich door een bovengemiddelde score voor de natuurlijke omgeving en het menselijk landschap, maar vooral door een zeer lage druk die de bevolking en de economie op het landschap uitoefenen.⁷ Het bedrijfsleven in Tynaarlo levert door welvaartscreatie en vernieuwing een meer dan gemiddelde bijdrage aan de duurzaamheid. De CO₂-uitstoot van het bedrijfsleven is ook gering. De werkgelegenheidsdichtheid is laag en de milieudruk door het verkeer gering. Om deze positie te behouden en uit te dragen is duurzaamheid en innovatie een belangrijk onderdeel voor het nieuwe economische beleid.

6.4 Zorg economie

De sector Zorg en Welzijn omvat de volgende deelsectoren:

- ziekenhuizen: academische- en algemene ziekenhuizen, geestelijke gezondheidszorg;
- verpleeg- en bejaardenhuizen: verpleging en verzorging, gehandicaptenzorg;
- overige gezondheids- en welzijnszorg: thuiszorg, overige zorg (waaronder praktijken van huisartsen, tandartsen, et cetera)⁸.

Stakeholders uit Noord-Drenthe geven aan dat de leefbaarheid in het gebied niet zozeer door werkgelegenheidsontwikkeling in het gebied zelf wordt beïnvloed, maar door de ontwikkelingen in Noord-Nederland als geheel. De inwoners zijn voor hun werk namelijk sterk op de steden Groningen en Assen georiënteerd. De werkgelegenheid in het gebied zelf stoelt sterk op de agrarische sector en op de aanwezigheid van grote zorginstellingen.

De zorg economie is de sterkst groeiende sector van Tynaarlo. De sector neemt een steeds belangrijkere plaats in het sociaal-economisch landschap in. De bevolking vergrijsst en ontgroent. Er is niet alleen een grotere vraag naar zorg, maar ook een andere vraag naar zorg. Het verlenen van zorg vraagt om maatwerk, wat een specifieke manier van werken vraagt. Bovendien stijgt de zorgconsumptie in alle leeftijdsgroepen. Door de stijgende vraag naar zorg, ontstaat ook een vraag naar werknemers. De roep om samenwerking en innovatie in deze sector wordt om deze redenen luider. Naast de verschillende vormen van zorgverlening is

---

⁷ Kansen voor Noord-Drenthe, Triple P-monitor: onderzoek naar de duurzaamheid in Tynaarlo en Aa en Hunze.

⁸ Provincie Drenthe, 2011, Arbeidsmarktonderzoek; ontwikkelingen en prognoses op de Drentse arbeidsmarkt 2011-2014

er ook sprake van een groot aantal zorggerelateerde sectoren, waarin mogelijkheden zijn voor banengroei of behoud van banen. Te denken valt aan aanleverende bedrijven van bijvoorbeeld voedsel en innoverende bedrijven.

7. Overige aandachtsgebieden

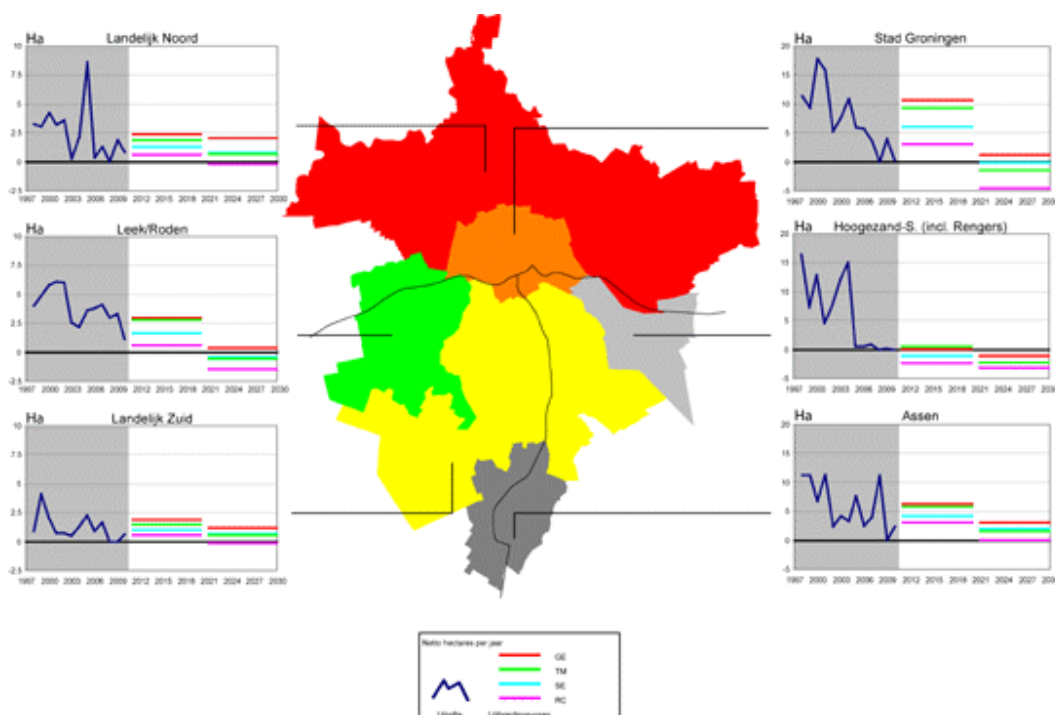
7.1 Werklocaties / bedrijventerreinen

Binnen de gemeente zijn bedrijventerreinen met een regionale functie. Het betreft Kranenburg Zuid en Groningen Airport Eelde. Kranenburg Zuid is nog niet uitgegeven. Er is wel een bestemmingsplan voor vastgesteld, waar nog een uitwerkingsplan bij gemaakt wordt.

Voor het bedrijventerrein bij GAE geldt dat het herontwikkeld wordt. Bij deze ontwikkeling wordt ook het bedrijventerrein De Punt (Bloemenveiling Eelde) en het transferium De Punt betrokken. De potentie van deze terreinen is goed, maar er is sprake van overaanbod in de regio Groningen – Assen.

Vriezerbrug Noord het belangrijkste lokale bedrijventerreinen. Op dit terrein vindt actief uitgifte van kavels plaats. Vriezerbrug Zuid is momenteel onderwerp van onderzoek naar de mogelijkheid tot het vestigen van een Energiepark.

Terrein Barenbrug Yde, het terrein tegenover GAE, Bolwerk in Zuidlaren, De Groeve en Industrieweg in Paterswolde maken het lijstje met bedrijventerreinen af. Deze terreinen zijn volledig uitgegeven. In het nieuwe beleid moet worden bepaald hoe de kwaliteit van deze terreinen behouden blijft of verhoogd wordt.

De laatste jaren is de uitgifte van bedrijventerreinen in de regio Groningen-Assen sterk teruggelopen. Tegelijk is sprake van een aanzienlijk aanbod aan uitgeefbare terreinen en harde plannen. Door de Regio Groningen-Assen en de gemeente Groningen is daarom aan Bureau Louter gevraagd om prognoses op te

stellen voor de vraag naar bedrijventerreinen en een confrontatie met het aanbod voor de komende twintig jaar. Daarbij is een onderscheid gemaakt naar zes deelgebieden binnen de regio, naar verschillende economische sectoren en naar een viertal economische scenario's. De resultaten wijzen uit dat zelfs volgens de hoogste groeiscenario's overschotten op de markt voor bedrijventerreinen dreigen. Dat noopt tot het maken van keuzes over te ontwikkelen terreinen. In de op te stellen structuurvisie moet in dit kader een richting worden bepaald voor de ontwikkelmogelijkheden voor Kranenburg- en Vriezerbrug Zuid.

7.2 Detailhandelstructuur / Centrumplannen

Eind 2012 heeft de Rabobank in samenwerking met de gemeente een koopstromenonderzoek gedaan voor Tynaarlo. De detailhandel telt in totaal bijna 35.000 vierkante meter winkelvloeroppervlak (wvo). Van het totale wvo is 31 procent in gebruik door de dagelijkse sector (levensmiddelen en persoonlijke verzorging). De branchering van de detailhandel in Tynaarlo wijkt enigszins af van andere niet stedelijke gemeenten. Het grotere belang van de branchegroepen 'dagelijks' en 'mode' gaat ten koste van de branchegroep 'in en om het huis'. De schaalgrootte van de winkelinvoorzieningen is iets lager dan het gemiddelde, vooral 'in en om het huis'. Als we het totale wvo afzetten tegen de bevolkingsomvang van Tynaarlo dan blijkt dat de gemeente een relatief klein winkelapparaat heeft. Dit geldt alleen niet voor de dagelijkse sector.

Koopkrachtbinding: de mate waarin de inwoners van de gemeente hun bestedingen in de eigen gemeente doen. De koopkrachtbinding is in Tynaarlo 69%.

Koopkrachtafvloeiing: de bestedingen die niet in de eigen gemeente worden gedaan. Wat betreft de afvloeiing is Groningen met bijna 10% de belangrijkste bestemming, gevolgd door Assen (5,4%), Aa en Hunze (2,3%), Haren (2,2%) en Noordenveld (2,1%).

De conclusies uit het koopkrachtonderzoek zijn:

- Het aanbod van winkelinvoorzieningen in Tynaarlo is iets lager dan gemiddeld in niet stedelijke gemeenten, vooral wat betreft de branchering 'in en om het huis'.
- De koopkrachtbinding in Tynaarlo is hoger dan in andere niet stedelijke gemeenten, wat alleen niet geldt voor de branchegroep in- en om het huis. De belangrijkste concurrerende gemeenten zijn Groningen en Assen. Gezien het grote winkelapparaat in die steden is het bijzonder dat de detailhandel in Tynaarlo zo'n groot deel van zijn bestedingen aan zich weet te binden.
- Ook de koopkrachtoefvloeiing is groter dan gemiddeld in niet stedelijke gemeenten. Naast de eigen bevolking moet de detailhandel in Tynaarlo het vooral hebben van inwoners uit Groningen, Haren en in mindere mate Aa en Hunze, Noordenveld en Assen.
- Tussen 2009 en 2011 is de koopkrachtbinding in Tynaarlo iets toegenomen, behalve in de branchegroep mode. De koopkrachtoefvloeiing is in die periode gelijk gebleven.
- Het detailhandelaanbod in Tynaarlo is geconcentreerd in de kernen Zuidlaren, Vries en Eelde-Paterswolde. Wat betreft de koopstroomrelaties op kernniveau is duidelijk dat nabijheid een grote rol speelt. Eelde-Paterswolde heeft een sterke relatie met Groningen en Haren. Vries heeft nauwe banden met Assen. Zuidlaren ligt verder verwijderd van Assen en Groningen, waardoor de relatie met die steden minder sterk is.

In algemene zin geldt dat mits ze compact en compleet zijn, de grotere dorps- en wijkcentra goede kansen hebben. Dit komt ook doordat ze de rol van de kleine centrumgebieden overnemen, die geen bestaansrecht meer hebben. Schaalvergroting, beperkt bevolkingsdraagvlak en met pensioen gaande mkb-ondernemers leiden vooral in kleine centra tot leegstand van winkelpanden.

Voor veel themacentra zijn de verzorgingsgebieden te klein om de benodigde keuzevrijheid te bieden. Dit overaanbod speelt vooral bij woonboulevards.

Voor detailhandelsbeleid is uiteindelijk het bestemmingsplan het krachtigste instrument. Hierin wordt bepaald waar detailhandel wordt toegestaan en in welke mate. In het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) bij de nieuwe Wro is de mogelijkheid opgenomen om binnen de bestemming detailhandel regels op te nemen met betrekking tot branchering.

Het is niet zo dat winkelplanning vanwege de Europese Dienstenrichtlijn niet meer mag. De richtlijn heeft als doel de concurrentie tussen dienstverleners van lidstaten te bevorderen. De Dienstenrichtlijn verbiedt het stellen van vestigingseisen op grond van economische motieven. Winkels mogen niet worden geweigerd op basis van gebrek aan marktruimte of de kans dat bestaande winkels failliet gaan. Voorschriften op het gebied van ruimtelijke ordening of stedenbouw vallen niet onder de Dienstenrichtlijn. Ook kwantitatieve of territoriale beperkingen zijn toegestaan, mits deze noodzakelijk, evenredig en niet-discriminatoir zijn.

Distributieve berekeningen vormen geen afdoende onderbouwing om wel of geen winkelruimte toe te staan. Ze zijn onderdeel van de onderbouwing. De consument is het uitgangspunt. Deze moet op een aanvaardbare afstand de geregelde aankopen kunnen doen. Het is uiteindelijk aan de beleidsmakers om op basis van ruimtelijke relevante criteria te bepalen welke winkelstructuur wenselijk is en dus niet ontwricht mag worden.

Weidewinkels

De provincie heeft het beleid dat detailhandel geconcentreerd wordt in stedelijke gebieden. Zowel Groningen als Drenthe hebben besloten dat bestaande winkelgebieden worden beschermd en dat vestiging van grootschalige winkels buiten het stedelijk gebied wordt tegengehouden.

7.3 Agribusiness

Agribusiness betreft alle bedrijven die zich bezighouden met de toelevering, verwerking, productie en afzet van agrarische producten. De twee belangrijkste pijlers binnen de agribusiness zijn de primaire landbouw en de voedingsmiddelenindustrie.

Uitgedrukt in hectares is de agrarische sector de grootste grondgebruiker in Tynaarlo. Van de totale oppervlakte in de gemeente is 77 procent in gebruik als agrarische cultuurgrond. Tussen 1990 en 2008 is de oppervlakte cultuurgrond teruggelopen van 10.782 naar 9465 hectare. Dit komt hoofdzakelijk door de realisatie van nieuwe natuur.

De afgelopen 15 jaar heeft een enorme schaalvergroting plaatsgevonden. De bedrijfsgrootte is toegenomen van 26 naar gemiddeld 44 hectare. Het aantal bedrijven is afgenomen van 415 in 1990 naar 221 in 2009. Een afname van 47 procent. Deze daling van 2,6 procent per jaar komt overeen met de afname van agrarische bedrijven elders in Noord-Nederland.

Akkerbouw

Aantal bedrijven geslonken van 49 naar 32. In 1980 was 4277 hectare grond in gebruik. In 2009 was dit 5499 hectare. Opvallend is de toename van maïsteelt. Maïs is een belangrijk voedergewas voor veehouders en het wordt gebruikt in co-vergisters.

Graasdierbedrijven

In 2009 waren er 170 graasdierbedrijven in Tynaarlo. Dit is de grootste groep binnen de sector. Het aantal dieren is de afgelopen 10 jaar wel geslonken. Van 27.106 dieren naar 15.036.

Regionale voedselstrategie

Gezien de groeiende wereldbevolking, de stijgende welvaart en de daarmee gepaard gaande voedselschaarste, is een duurzame en efficiënte voedselproductie essentieel. Nederland loopt hierin voorop, maar de agrarische sector zal moeten blijven investeren om haar positie te behouden en concurrerend te blijven.

7.4 Conclusie

Tynaarlo en heel Noord-Drenthe kenmerken zich door het open gebied, waarin de natuur en de agrarische sector het gezicht vormen, met daarin relatief weinig bebouwing. Dit is een belangrijke kracht van het gebied. Het is daarom de kunst de mensen en de winstgevendheid van het gebied te blijven stimuleren. Hierbij moeten de natuurlijke waarden van het gebied behouden blijven.

Het aanbod van voorzieningen en werkgelegenheid blijft achter. Het gebied ontbeert stedelijk vertier en kent een geringe omvang van het areaal bedrijventerrein. De waarde van het commercieel vastgoed is lager dan gemiddeld in Nederland. Het gebied ontbeert het draagvlak dat nodig is voor een lokaal aanbod aan voorzieningen. Bovendien is de verwachting dat dit draagvlak in de toekomst nog verder zal afnemen. Voor haar voorzieningen zijn de inwoners van de gemeente Tynaarlo dan ook afhankelijk van de omliggende steden.

8. Input Sterke / Zwakte analyse

8.1 Woongebied

De gemeente Tynaarlo is met name een woongemeente. De steden Groningen en Assen zijn belangrijke banenverschaffers. 30% van de inwoners werkt in de gemeente zelf, 32% in de stad Groningen en 19% in Assen.

Dat mensen graag in Tynaarlo wonen, wordt weerspiegeld in de gemiddelde WOZ-waarde van de woningen. Deze is bijna 9 procent hoger dan gemiddeld in Nederland.

8.2 Economische dynamiek

Een gezonde economische dynamiek is van belang, voor de economie zelf en voor de leefbaarheid van Tynaarlo. Aan de volgende onderwerpen moet de komende jaren extra aandacht worden gegeven:

1. Ontwikkelingsvisie voor het bedrijventerrein rond de luchthaven, inclusief acquisitie van bedrijven
2. De bereikbaarheid van de luchthaven per openbaar vervoer
3. Recreatie en toerisme
4. Vermarkten van het toeristisch product op grotere schaal, wellicht zelfs op het niveau van Noord-Nederland voor toeristen uit het buitenland.
5. Investeer in de haven van Zuidlaren en in campings.

Sterke punten:

Bereikbaarheid (snelwegen, over water, door de lucht en wellicht weer over het spoor)

Tussen twee grote steden

Ruimte

Meren en Nationaal landschap Drentsche Aa

Goede startkwalificatie (bovengemiddeld hoogopgeleide, kapitaalkrachtige inwoners)

Economische zelfstandigheid (lage werkloosheid)

Grote sociale cohesie

Hoge gemiddelde woningwaarde

Zwakke punten:

Demografische stagnatie

Beperkte bereikbaarheid werk

Onbekend, lastig te promoten

Geen hoge milieucategorieën (geen industrie)

Samenwerking ondernemers en gemeente

Versnippering taken in ambtelijke organisatie

Voorzieningen op afstand

Kansen:

Benader de economische duurzaamheid op grotere schaal (Noord Nederland als geheel)

Faciliteer initiatieven van lokale ondernemers

Verhoog de maatschappelijke participatie

Hervorm de woningmarkt (voor ouderen geen geschikte huisvesting en voor jongeren geen kansen, mensen blijven zitten waar ze zitten).

Uitbreiding luchthaven

Van groot belang om keuzes te maken voor retail

Zorg en Leisure

Innovatie in agribusiness

Hoogwaardige, maar kennisintensieve en kleinschalige werkgelegenheid (gericht op nichemarkten)

Werken aan huis / cottage industries

Bedreigingen:

Beleid gericht op economische kernzones

Vergrijzing en krimp

Verminderde vraag naar bedrijventerreinen

Verminderde investeringskracht

Overregulering

Bronnen:

1. 'Kansen voor Noord-Drenthe, Triple P-monitor: onderzoek naar de duurzaamheid in Tynaarlo en Aa en Hunze', Rabobank april 2012.
2. Het herijkte kader voor economische investeringen 2012, Provincie Drenthe, februari 2012.
3. Kader voor Economische Investeringen 2011 – 2015, Provincie Drenthe, september 2010.
4. Tynaarlo toeristisch bekeken, Vraaggerichte analyse met behulp van leefstijlen, Bureau ruimte en vrije tijd, 30 augustus 2012.
5. 'Vrijtijdseconomie, feiten en cijfers 2012', provincie Drenthe.
6. 'De KoopstromenMonitor', Consumentenbestedingen gemeente Tynaarlo, samengesteld in opdracht van Rabobank Noord-Drenthe, november 2012.
7. 'Dynamiek door beleid, Hoe de overheid de winkelmarkt stimuleert', Droog Trommelen en partners, 26 april 2011.
8. 'Eindrapport Economie en bedrijventerreinen', Bureau Louter, 2011.
9. LTO Noord, 'Landbouwvisie', Tynaarlo 2010 – 2020.